

Jan Drda (1915 – 1970): Němá barikáda (1946)

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, umělecký směr / tvůrčí skupina, literárněhistorický kontext, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

- B. 1. Doba a místo (děje);
2. Hlavní postavy a jejich charakteristika;
3. Námět, témata, hlavní motivy;
4. Zvláštnosti kompozice;
- C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

V neohrazených, špatně žehlených šatech venkovského střihu, obličej zdolíčkovatělý obrovskými jizvami po černých neštovicích, s aktovkou věčně zatěžklou klasiky, z nichž citovával dlouhé odstavce, opojen krásou textu a zapomínaje na svůj krákoravý hlas, byl pro své septimány figurkou krajně komickou. A třebaže pro svůj zevnějšek sváděl k přezdívkám tak mnohým a trefným, i na této škole jej pokřtili tak, jako na všech předešlých, jimiž za dvacet let své učitelské činnosti prošel. (...)

„Vyšší princip... ehm... mravnosti, jež si musíte osvojit, studenti, vám prostě nedovolí počínání tak směšně podlé, jako jest opisování od sousedů,“ pravil toho dne nad modrofialovými sešity latinských komposic. (...)

„Havelka... Moučka... Ryšánek... pojďte se mnou,“ ozval se ředitelův hlas, vysílený rozrušením. Kolega Vyšší princip, jehož zdvižený prst, připravený k diktandu, ustrnul při tomto překvapení v nepřirozené poloze, se důrazně ohradil:

„Pane řediteli, chystáme se právě k latinské komposici... a tu z vyššího principu... nepřítomnost právě těchto žáků...“ (...)

„Páni kolegové, považuji za nezbytné, abychom neprodleně poslali projev upřímné loyality panu státnímu tajemníku a panu ministru Moravcovi. Dovolil jsem si jej nastylisovat...“ (...)

„Žáci,“ vykoktal po druhé, škrtě se v límečku, „profesorský sbor mne pověřil abych... ehm... včerejší... smutnou událost... uvedl... na pravou míru... S hlediska... vyššího principu mravního...“

V tu vteřinu se k němu zvedlo dvacet párů očí. Jako by ta stará, častým užíváním znevážená fráze najednou nabyla nové, strašné chuti a tvaru. Jako by byla nepřátelstvím, které pokládá mezi ně a sebe. Anebo... S největším úsilím popadl dech. A potom naráz, s chvatem tonoucího, jenž se bojí, že bude zahlcen a nedořekne, vykřikl na své žáky:

„S hlediska vyššího principu mravního... vám mohu říci jenom jedno: vražda na tyranu není zločinem!“

II. Nebeletristický text:

- A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu;
- B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Vyšší princip natočil v roce 1960 režisér Jiří Krejčík podle jedné z povídek Jana Drdy ze sbírky Němá barikáda. Příběh, který Jan Drda popsal, se skutečně stal. V tragické době heydrichiády, v červnu 1942, byl šestnáctiletý student příbramského gymnázia Antonín Stočes zatčen. Jeden ze spolužáků ho udal za to, že z časopisu Zdroj vytrhl fotografii Hitlera a hodil ji do koše. 29. června 1942 byl mladík spolu se svým otcem zastřelen. V Drdově povídce se oběťmi fašistické zlovůle stali tři maturanti.

Film získal mnohá ocenění doma i ve světě. Jiří Krejčík si v roce 1960 přivezl z mezinárodního filmového festivalu v Locarnu cenu Mezinárodní federace filmového tisku, Jana Brejchová zde dostala Stříbrnou plachtu za nejlepší ženský herecký výkon. A navzdory tomu, že na filmovém festivalu v Benátkách ve stejném roce byl Vyšší princip odsunut do mimosoutěžního předvádění,

nebylo možné pominout působivost díla a vynikající mistrovství Františka Smolíka, který zde získal Zlatou medaili za nejlepší mužský herecký výkon.

Návaznost na tradice české realistické tvorby (povídka Včelař), autor se záměrně vyhýbá frontovým bojům, ukazuje, jak český člověk v dramatické době obstál, ovšem vyhýbá se dramatickým vnitřním bojům – šlo přece o život.

Funkční styl, žánr, obsah, charakteristika pravděpodobného autora a cílové skupiny čtenářů, jazykové prostředky.

Pokuste se vyjádřit, čím může být Drdova povídka zajímavá i pro publikum ze zemí, které heydrichiádu nezažily.

Jan Drda se narodil v Příbrami jako syn dělníka a nalezenkyně. V roce 1921 ztratil matku, která zemřela při porodu dalšího dítěte. Jeho otec se po rozpadu svého druhého manželství dal na pití a od dětí odešel. Jana a jeho sestru Marii pak vychovával dědeček. Měl se vyučit klempířem, ale jeho babička prosadila, aby studoval na klasickém gymnáziu v Příbrami, kde roku 1934 maturoval a začal studovat filologii na pražské Karlově univerzitě.

Od mládí psal povídky i hry pro ochotnické divadlo. Studium filologie nedokončil, zato už od roku 1932 přispíval do novin a časopisů. Svoji románovou prvotinu Městečko na dlani vydal v pouhých 25 letech. V letech 1937 až 1942 byl redaktorem Lidových novin, do kterých přispíval fejetony, črtami a reportážemi. Po osvobození přesídlil do Svobodných novin, později do deníku Práce, aby se v roce 1948 vrátil do Lidových novin, tentokrát jako jejich šéfredaktor (do r. 1952).

Roku 1945 vstoupil do KSČ, nicméně inklinoval k ní již před druhou světovou válkou a již tehdy tvrdil, že bude třeba pozavírat některé spisovatele, kteří se stavěli proti komunistickému vidění světa. Po Únoru 1948 zastával významné kulturní i politické funkce, mj. byl 1948 až 1960 poslancem Národního shromáždění a 1949 až 1956 předsedou Svazu československých spisovatelů. Patřil k organizátorům komunistického teroru zaměřeného proti nekomunistické inteligenci, prosazoval vylučování nekomunistických autorů ze svazu spisovatelů a u řady z nich též exemplární potrestání v podobě dlouhých vězení. V tomto ohledu se jeho zájmu těšili zejména katolíci a ke katolicismu inklinující autoři jako Jan Čep, Jakub Deml, Jan Zahradníček, Václav Renč, Zdeněk Rotrekl a další.

Významná byla i jeho spolupráce s filmem, především se uplatnil jako autor námětů a scénářů. Ke konci života byl šéfredaktorem týdeníku Svět práce, který roku 1968 sám